

UNIVERSITATEA ALEXANDRU IOAN CUZA, IAȘI
FACULTATEA DE ISTORIE

Familii de preoți greco catolici din Țara Năsăudului
(1700-1948)

Teză de doctorat

-rezumat-

Coordonator științific:

Prof. Univ. Dr. Ștefan Sorin Gorovei

Doctorandă:

Scurtu Elisabeta Onița

CUPRINS

Argument.....	p.4.
Surse și istoriografie.....	p.6.
Cadrul istoric al Țării Năsăudului.....	p.11.
I.Familia restrânsă.....	p.19.
I.1. Sisteme de înrudire.....	p.20.
I.1.1. Înrudirea prin căsătorie.....	p.20.
I.1.2. Înrudirea prin adopție.....	p.25.
I.1.3. Înrudirea spirituală.....	p.26.
I.2. Relațiile din familie.....	p.29.
I.2.1. Preotul între viața publică și viața privată.....	p.29.
I.2.2. Relația dintre soți.....	p.52.
I.2.2.1. Traiul de zi cu zi.....	p.52.
I.2.2.2. Văduvia și concubinajul.....	p.54.
I.2.3. Copiii.....	p.59.
I.2.3.1. Sistemul familial.....	p.60.
I.2.3.2. Relațiile dintre frați.....	p.68.
I.2.3.3. Carierele copiilor de preot.....	p.71.
I.2.3.4. Căsătoria copiilor proveniți din familii de preot.....	p.75.
II.Familia extinsă.....	p.78.
II.1. Registrele parohiale greco catolice de stare civilă.....	p.79.
II.2. Factori care au dus la întemeierea unor familii de preoți în Țara Năsăudului.....	p.84.
II.2.1. Veniturile materiale.....	p.84.
II.2.1.1. Scutiri și beneficii.....	p.84.
II.2.1.2. Venituri.....	p.91.
II.2.2. Studii.....	p.94.

II.2.3. Rolul familiei și comunității în alegerea preotului.....	p.99.
II.2.4. Prestigiul social.....	p.108.
III. Familii de preoți din Țara Năsăudului-studii de caz.....	p.110.
III.1. Anton din Năsăud.....	p.110.
III.2. Avacom din Telciu.....	p.115.
III.3. Candale din Poiana Ilvei.....	p.118.
III.4. Familia Chita.....	p.123.
III.5. Cornea din Romuli.....	p.131.
III.6. Coșbuc din Hordou.....	p.134.
III.7. Feti din Suplai.....	p.149.
III.8. Lupșai din Ilva Mare.....	p.153.
III.9. Maiorean din Nepos.....	p.157.
III.10. Mălai din Leșu.....	p.162.
III.11. Pop din Feldru.....	p.164.
III.12. Pop din Poiana Ilvei.....	p.171.
III.13. Pop din Sângeorz.....	p.173.
III.14. Pop din Rebrîșoara.....	p.190.
III.15. Vertic din Mocod.....	p.205.
III.16. Zagrai din Mititei.....	p.208.
Concluzii.....	p.216.
Anexa- Dicționarul preoților greco catolici din Țara Năsăudului	

Cuvinte cheie: Biserica greco-catolică, Țara Năsăudului, familii de preoți, genealogie, înrudire, viață privată.

Lucrarea de față completează și continuă preocupările de istorie bisericească pe care le-am avut în timpul facultății și masteratului, concretizate în lucrările necesare pentru obținerea diplomei. Schimbarea tematicii, care până acum a fost axată mai mult pe subiecte din istoria artei, a fost determinată de descoperirea unor documente în fondurile arhivistice bistrițene care prezentau aspecte legate de comportamentul și viața privată a preoților greco-catolici, un domeniu neexplorat suficient, care mi-au stârnit interesul și curiozitatea. Pentru a înțelege mai bine aceste aspecte și pentru a mă familiariza cu subiectul am avut nevoie de consultarea unor lucrări dedicate vieții private, a constituirii familiei și evoluției ei, precum și asupra posibilelor influențe care au adus modificări în structura ei de-a lungul timpului.

Lucrarea este împărțită în două părți. Prima parte este dedicată familiei restrânse (familiei nucleare sau elementare), iar în a doua parte am avut în vedere familia extinsă, adică genealogiile familiilor care au dat slujitori mai multe generații de-a rândul.

Primul capitol analizează, după modelul de studiu al familiei propus de Xenia Costaforu, sistemele de înrudire prin căsătorie, adopție și înrudirea rituală sau spirituală. Individul, indiferent dacă era intelectual sau om de rând, a avut la bază anumite nevoi, de pildă afecțiunea în cazul căsătoriei sau asigurarea unui urmaș în cazul adopției, pe care a trebuit să le suplinească. Chiar dacă rolul înrudirii rituale este diferit și are legătură cu interesul Bisericii și nu cu nevoia directă a individului, acesta este important pentru că amplifică relațiile din cadrul familiei căci nașii copilului sunt considerați și tratați ca părinți, iar finii ca și copii.

Am insistat și asupra relațiilor din cadrul cuplului. De bună seamă trebuia să se urmeze modelul familiei creștine, conform cu normele scripturistice, însă societatea, nevoile, interesele au influențat până și structura acesteia. Activitatea preotului se împărțea între familie, biserică, școală sau oriunde era nevoie de sfatul și implicarea sa. Chiar și în cadrul bisericii nu era scutit de ispite și greutăți, dovadă fiind desele conflicte înregistrate de documentele Vicariatului Rodnei pe tema împărțirii banilor, prescurilor, a pământului parohial și a altor beneficii, toate acestea afectând și viața intimă a familiei. Relația dintre soți sau relația dintre părinți și copii a fost de asemenea influențată de societate. De pildă, deși Biserica interzicea clar recăsătoria

preoților văduvi, întâlnim cazuri în care aceștia au încheiat alte alianțe, unii trăind chiar în concubinaj.

În capitolul dedicat familiei extinse am analizat în primul rând factorii care au dus la întemeierea acestor familii. Starea materială, pregătirea intelectuală, fidelitatea față de tradiția bisericii orientale sau prestigiul de care se bucurau preoții în rândul comunității au fost factori care au contribuit într-o anumită măsură ca preoția să fie lăsată din tată în fiu, mai multe generații. Desigur că nici unul din acești factori nu a avut un rol decisiv, ci mai degrabă au fost precumpănitori în anumite perioade. Ca exemplu amintim că pregătirea intelectuală a fost determinantă până în prima jumătate a secolului al XIX-lea, când tinerii învățau cum să slujească în primul rând de la tatăl lor, chiar și autoritățile bisericești recomandând ca fiii preoților să urmeze la slujire în parohiile vacante. După instituționalizarea învățământului și mai ales după acordarea de burse din Fondurile grănicerești, tinerii aveau posibilitatea să urmeze orice carieră își doreau, iar ca să ajungă preoți era necesar să aibă studii teologice superioare. Un rol mai însemnat l-au avut veniturile materiale. De-a lungul secolului al XVIII-lea, preoțimea s-a luptat pentru recunoașterea și acordarea drepturilor și beneficiilor promise, demersuri îngreunate de implicarea sașilor bistrițeni, de frământările religioase din zonă și chiar de împotrivirea unor săteni. După militarizare acestea au fost reconfirmate și completate de alte prevederi, iar în decursul secolului al XIX-lea unii vicari năsăudeni, au încercat să asigure autonomia parohiilor prin construirea de case parohiale și acordarea de pământ, prin care preotul să nu mai fie dependent de moștenire sau avere proprie, iar traiul să-i fie asigurat prin stolă, beneficii și venituri parohiale. Primii care s-au împotrivit acestor măsuri, au fost chiar preoții care pierdeau astfel șansa să lase parohia „moștenire” fiului sau ginerelui. O astfel de situație era mai comodă și pentru săteni care nu mai erau presați să construiască edificiile parohiale, casa și anexele gospodăriei, ori să cedeze din terenurile comunale o parte în folosul preotului.

Tot în acest capitol am demonstrat că aproape fiecare comună a avut la un moment dat cel puțin o familie de preoți și majoritatea slujitorilor au aparținut unei astfel de familii. Ca exemplificare am prezentat genealogia celor mai reprezentative familii de preoți, de pildă Anton din Năsăud, Avacom din Telciu, Coșbuc din Hordou, Mălai din Leșu, Familiile Pop din Sângeorz, Rebrîșoara și Feldru, Cornea din Romuli, Feti din Suplai, etc.

Fără a avea pretenția de a fi o lucrare perfectă, meritul cercetării este acela de a deschide o altă perspectivă asupra vieții religioase din Țara Năsăudului. Dacă până acum au primat

analizele fie la nivel instituțional a Bisericii unite fie asupra vieții private și a mentalităților, ne propunem să întrepătrundem cele două sfere și să analizăm viața socială și privată a preoților greco catolici din această zonă. Desigur că în multe cazuri și aspecte, traiul slujitorilor altarului s-a identificat cu cel al locuitorilor de rând, fiind preocupați după slujbă să-și asigure veniturile și bunăstarea familiei, alții însă s-au remarcat și ca mari oameni de cultură, implicați în problemele religioase, sociale și politice ale zonei.

Familia preoțească greco catolică din Țara Năsădului a avut, în primul rând, misiunea spirituală de a fi un model, un exemplu pentru sătenii în mijlocul cărora locuia. Importanța acestei meniri poate fi dedusă ușor din documentele vremii, care îl au în prim plan pe preotul greco catolic, conducătorul familiei.

În zona studiată sunt foarte puține cazurile în care slujitorii decideau să rămână celibatari, de pildă între 1848 și 1948 am întâlnit cinci preoți necăsătoriți, printre care și cei doi vicari din familia Pop din Sângeorz. Prin urmare preotul înainte de toate, din perspectiva idealistă, trebuia să fie un soț bun, un tată grijuliu, unde era cazul, un priceput gospodar și administrator al averii personale, aceste calități urmând să fie reflectate și în mediul bisericesc, căci dacă un preot nu-și putea face rânduială în propria familie, atunci ce șanse avea să țină în frâu, să conducă, să îndrepte o comunitate? Totuși, documentele arată uneori stările tensionate cu care preoții s-au confruntat de-a lungul celor două secole și jumătate, atât în familie cât și în parohie. Mare parte a acestora pot fi puse pe seama slabei pregătiri a slujitorilor, dar și a ignoranței, aspecte sesizate și de vicarii năsăudeni în a doua jumătate a secolului al XIX-lea care și-au concentrat eforturile de reformare a parohiilor năsăudene punând mai mult accent pe pregătirea intelectuală a preoților.

Viața familială a preoților greco catolici a putut fi surprinsă cu greu, documentele fiind sărace în acest sens. Cazurile prezentate au fost semnalate de săteni autorităților bisericești, în majoritatea situațiilor pe un fond conflictual, așadar trebuie să fim atenți când elaborăm ipoteze. Una dintre problemele frecvente cu care se confrunta preoțimea năsăudeană a fost problema văduviei. Rămași singuri încă de tineri, uneori cu copii de crescut, preoții greco catolici au sesizat acest risc în mai multe rânduri, propunând Episcopiei acceptarea recăsătoriei în cazul preoților văduvi. Răspunsul negativ a fost însă ferm și tranșant, astfel încât unii slujitori s-au văzut nevoiți să încalce prevederile Bisericii Unite în mod conștient, trăind în concubinaj sau căsătorindu-se civil. În aceste condiții, majoritatea situațiilor întâlnite concubinajul a fost o urmare a văduviei.

Numărul membrilor familiei preoțești diferă de la cele fără copii, unde probabil procrearea nu era posibilă, până la cele cu până la 15 copii, fiind în contrast cu familiile evanghelice în care numărul copiilor se limita la doi. Desigur, în majoritatea familiilor cel puțin unul dintre băieți era îndreptat spre preoție, iar dacă nu erau urmași pe linie bărbătească atunci fetele se orientau spre încheierea unui mariaj cu un teolog. Această practică avea la bază faptul că tânărul urmă să slujească în parohia tatălui sau a socrului. Cutuma „succesiunii levitice”, după cum se exprima vicarul Macedon Pop, a fost determinată de câțiva factori. În primul rând până spre începutul secolului al XIX-lea educația preoților era destul de precară încât unii știau doar citi și după 1800. În aceste condiții era mult mai ușor ca fiul sau ginerele, care până atunci probabil slujise ca făt sau diac și era familiarizat cu tainele bisericii, să urmeze la preoție. În acest context chiar și autoritățile bisericesti au acordat întâietate fiilor de preoți ca să fie ordinați pentru ocuparea parohiilor vacante. Un alt factor important a fost situația materială a preoțimii care prin veniturile, drepturile, beneficiile și scutirile acordate aveau un trai mai bun și se bucurau de mai multă siguranță decât majoritatea sătenilor din comunitățile în care slujeau, prin urmare preoția era una din „meseriile bune”. Desigur că și comunitatea a avut un rol în asigurarea continuității acestor familii. În primul rând, dacă tot trebuiau să se ocupe de construirea casei parohiale, să cedeze preotului din pământurile comunale, să-i plătească diferite contribuții, atunci doreau ca măcar să le slujească cineva din rândul lor, care îi cunoștea și pe care îl cunoșteau, un fiu de-al satului, fiind de obicei retincenti față de preoți străini. În al doilea rând, dacă era preotul din sat atunci probabil avea casă proprie și ceva avere, așadar presiunea asigurării traiului preotului nu mai era atât de apăsătoare. În aceste condiții, cel mai viabil candidat la preoție era chiar unul dintre fiii/ginerii preotului. Desigur, această cutumă s-a păstrat și datorită faptului că preoțimea din Vicariatul Rodnei a rămas fidelă tradiției bisericii orientale, care implica și comunitatea în alegerea viitorului slujitor.

Studiile genealogice prezentate, vin să confirme două ipoteze. Prima este că în perioada studiată în Țara Năsăudului, fiecare așezare a avut la un moment dat cel puțin o familie de preoți. Din cele 28 de comune pentru 15 am identificat cel puțin o familie de slujitori, iar în satele mai mari au existat și două sau trei. A doua ipoteză este că aproape fiecare slujitor a aparținut de o astfel de familie, fie prin descendență fie prin înrudire prin alianță. Aceste alianțe au încheiat mai puternic aceste familii, mărindu-le. De pildă dacă avem în vedere familia Anton din Năsăud observăm că s-a înrudit cu familia preoțească din Leșu, care la rândul ei s-a înrudit cu familia

Balu din Ilva Mare și cu familia Pop din Poiana Ilvei. La fel și familia Avacom. Știm că se înrudea cu vicarul Ioan Marian, apoi cu familia Coșbuc din Hordou, care la rândul a încheiat alianțe matrimoniale cu alte familii preoțești, de pildă Groze din Sebiș sau Zagrai din Mititei. O altă familie încuscrită cu Avacom a fost Pop din Feldru, din care au descins cinci generații de slujitori. Un alt exemplu, și ultimul pe care amintim, este al familiei Pop din Poiana Ilvei unde trei din fiii lui Maței Pop au fost preoți, iar două fete, Maria și Catirina, s-au căsătorit după preoți care proveneau din alte familii preoțești.

Contribuția lucrării este aceea de a deschide o altă perspectivă privind atât viața religioasă a zonei cât și cea privată. Preoții se numărau printre oamenii de seamă ai comunității, printre elitele locale, iar comportamentul lor, atât în viața privată cât și în cea publică, era observat și cântărit de credincioși. În plan bisericesc, erau responsabili de bunul mers al parohiei, trebuia să fie un bun administrator și gospodar. Preotul stabilea și standardele de moralitate în rândul credincioșilor, fiind un reper pentru cei în rândul cărora locuia. Tot el era asigura legătura/comunicarea, dintre credincioși și autoritățile bisericești.

BIBLIOGRAFIE

A. Surse inedite (Fonduri arhivistice)

Serviciul Județean Bistrita Năsăud al Arhivelor Naționale

Fond Administrația fondurilor grănicerești năsăudene

Fond Anton Coșbuc

Fond Colecția de fotografii

Fond Colecția registrelor parohiale greco catolice de stare civilă

Fond Iulian Marțian

Fond Iuliu Moisil

Fond Virgil Șotropa

Fond Vicariatul Rodnei

B. Surse editate

Bichigean, Vasile, *Statutul grăniceresc*, în *Arhiva Someșană*, nr. 8, Năsăud, 1927.

Idem, *Statutul grăniceresc*, în *Arhiva Someșană*, nr. 9, Năsăud, 1928.

Idem, *Material documentar*, în *Arhiva Someșană*, nr. 11, Năsăud, 1929.

Idem, *Material documentar*, în *Arhiva Someșană*, nr. 12, Năsăud, 1930.

Idem, *Material documentar*, în *Arhiva Someșană*, nr. 17, Năsăud, 1933.

Idem, *Material documentar*, în *Arhiva Someșană*, nr. 18, Năsăud, 1936.

Boca, Pompei, *Vechimea documentară a localităților din județul Bistrița-Năsăud, secolele XV-XX*, în *File de Istorie*, vol. 1, Bistrița, 1971.

Buzilă, Ștefan, *O predică a vicarului Marian*, în *Arhiva Someșană*, nr. 9, Năsăud, 1928.

Idem, *Documente bisericești*, în *Arhiva Someșană*, nr. 15, Năsăud, 1931.

Idem, Ștefan, *Documente bisericești*, în *Arhiva Someșană*, nr. 17, Năsăud, 1933.

Idem, *Documente bisericești*, în *Arhiva Someșană*, nr. 18, Năsăud, 1936.

Drăganu, Nicolae, *O interesantă poruncă a vicarului Ioan Marian*, în *Arhiva Someșană*, nr. 9, Năsăud, 1929.

Marțian, Iulian, *Vicarul Grigore Moisil 1814-1891. Autobiografie*, în *Arhiva Someșană*, nr. 4, Năsăud, 1927.

- Idem, *Documente bisericești*, în *Arhiva Someșană*, nr. 8, Năsăud, 1928.
- Idem, *Documente bisericești*, în *Arhiva Someșană*, nr. 9, Năsăud, 1928.
- Idem, *Acte și documente*, în *Arhiva Someșană*, nr. 11, Năsăud, 1929.
- Moisil, Iuliu, *Ziarul grănicerului Vasile Crăciun din Nepos*, în *Arhiva Someșană*, nr. 20, Năsăud, 1936.
- Idem, *O predică din vremurile trecute*, în *Arhiva Someșană*, nr. 23, Năsăud, 1938.
- Sărbători și obiceiuri*, Răspunsuri la chestionarele Atlasului etnografic român, volumul III, Transilvania, Editura Enciclopedică, București, 2003.
- Sigmirean, Ioan, Adrian Onofreiu, *Istoria județului Bistrița-Năsăud în documente și texte, epocile modernă și contemporană*, Editura Răsunsetul, Bistrița, 2001.
- Șotropa, Virgil, Alexandru Ciplea, *Documente bisericești*, în *Arhiva Someșană*, nr.1, Năsăud, 1924.
- Idem, *Documente bisericești*, în *Arhiva Someșană*, nr. 1, Năsăud, 1924.
- Șotropa, Virgil, *Răboaje din trecut*, în *Arhiva Someșană*, nr. 1, Năsăud, 1924.
- Idem, Alexandru Ciplea, *Documente bisericești*, în *Arhiva Someșană*, nr. 2, Năsăud, 1925.
- Șotropa, Virgil, *Răboaje din trecut*, în *Arhiva Someșană*, nr.3, Năsăud, 1926.
- Idem, *Răboaje din trecut*, în *Arhiva Someșană*, nr. 4, Năsăud, 1927.
- Idem, *Acte, corespondențe și ordonanțe vicariale*, în *Arhiva Someșană*, nr. 20, Năsăud, 1936.

C. Dicționare

- Coriolan, Suciu, *Dicționarul localităților din Transilvania*, vol I-II, Editura Academiei, fără an.
- Păcurariu, Mircea, *Dicționarul teologilor români*, Univers Enciclopedic, București, 1996
- Popa-Andrei, Mirela, Diana Covaci, Ana Victoria Sima, Mihaela Bedecan, Aurelia Dan, Iosif Marin Balog, *Canonici, profesori și vicari foranei din Biserica Română Unită (1853-1918)*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2013.
- Șimon, Nestor, *Dicționar toponimic*, Napoca Star, Cluj-Napoca, 2007.

D. Șematisme

Sub Gubernio Illustrissimi ac Reverendissimi Joannis Lemenz de aedem Divina Miseratone per M. Transilvaniae Principatum Partesoque Reincorporatus Graeci Ritus catholicorum Episcopi Fagarasiensis, in serie episcoparum ab inita unione noni (pro 1835).

Schematimus venerabilis cleri Graeci ritus catholicorum Diocensis Fagarasensis in Transilvania pro anno a Cristo nato MDCCCXL AB Unione cum Bcclesia Romana C XL V, edition secunda, Blasii, Typia Seminarii Diocesani, 1842.

Schematimus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum diocensis Szamosujvariensis, Szamosujvarini, Tipografia Diocesană, 1866.

Schematimus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum diocensis Szamosujvariensis, Szamosujvarini, Tipografia Diocesană, 1877.

Schematimus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum diocensis Szamosujvariensis, Szamosujvarini, Tipografia Diecesană, 1882.

Schematimus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum diocensis Szamosujvariensis, Szamosujvarini, Tipografia Diecesană, 1890.

Schematimus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum diocensis Szamosujvariensis, Szamosujvarini, Tipografia Diocesană, 1894.

Schematimus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum diocensis Szamosujvariensis, Szamosujvarini, Tipografia Diecesană, 1900.

Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914, de la înființarea episcopiei anul 61, de la Sfânta Unire a românilor cu Sfânta și Apostolica Biserică a Romei anul 214, Tipografia Diecezană, 1914.

Șematismul veneratului cler al Eparhiei Unite de Gherla pe anul Domnului 1930 de la înființarea Eparhiei anul 77, de la Unirea Bisericii cu Roma anul 230, Tipografia Diocesană, 1930.

Șematismul veneratului cler al diecezei Greco-catolice române de Gherla pe anul 1932, de la înființarea episcopiei anul 79, de la noua arondare a eparhiei de Gherla anul 2, de la Sfânta Unire a românilor cu biserica Romei anul 232, Tipografia Diecezană, Gherla, 1932.

Șematismul Provinciei Metropolitane Române-Unite de Alba Iulia și Făgăraș, conținând date până la 10 octombrie 1938, editat de Gazeta „Unirea Poporului” de la Blaj, Tipografia Gheorghe Pușcaș, 1938.

Șematismul eparhiei Greco-catolice de Cluj-Gherla pentru anul 1941, Tipografia Diecezană, Kolozsvár-Cluj, 1941.

Șematism, Seria districtelor vicariale și protopopești a parohiilor și filiilor, numele vicarilor și protopopilor a parohiilor și a administratorilor parohiali din Eparhia greco-catolică română a Clujului și Ghelei, Eparhia de Cluj-Gherla, 1947.

E. Lucrări generale

Andrei, Mirela, *În granița Imperiului. Vicariatul Greco-Catolic al Rodnei în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Argonaut, 2006.

Benea, Grigore, Andreea Ineoan, Emanuil Ineoan, Andreea Opreș, Adrian Nicolae Petcu, Dorin Sas, Dragoș Ursu, *Preoți din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului în temnițele comuniste*, studii introductive de Ierom. Grigore Benea, Andreea Ineoan și Dragoș Ursu, editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2017.

Bleiziffer, William, *Ius Ecclesiae-Bono Spirituali Hominum. Interferențe canonice*, Galaxia Gutenberg, 2010.

Idem, *Studii canonice: implicații intra și extra ecleziale*, Glaxia Gutenberg, 2010.

Bolovan, Ioan, Adrian Onofreiu, Viorel Rus, *Famiile din Năsăud în anul 1869. Contribuții de demografie istorică*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2010.

Bolovan, Sorina Paula, *Familia în satul românesc din Transilvania. A doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*, cuvânt înainte de Simion Retegan, Centrul de studii transilvane, Fundația culturală română, Cluj-Napoca, 1999.

Buzilă, Ștefan, *Monografia comunei Sâniosif sau Poiana*, Tipografia lui George Matheiu în Bistrița, Sâniosif, 1910.

Câmpeanu Remus, *Elitele românești din Transilvania veacului al XVIII-lea*, Presa Universitară Clujeană, 2000.

Chirvaiu, Vasile, *Instituții de drept bisericesc*, Oradea, Chiriații Tipografiei Românești, 1932.

Costaforu, Xenia, *Cercetarea monografică a familiei. Contribuție metodologică*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Maria Voinea, Editura Tritonic, București, 2005.

Goller, Carol, *Regimentele grănicerești din Transilvania 1764-1851*, Editura Militară, 1973.

Deteșan, Daniela, Adrian Onofreiu, Mircea Prahase, Claudia Septimia Sabău, *Testamente din Districtul Năsăud (1861-1871)*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2011.

Drăganu, Nicolae, *Toponimie și istorie*, Biblioteca Institutului de Istorie Națională, Institutul de Arte Grafice Ardealul, Cluj, 1928.

Dumitran, Daniel, *Un timp al reformelor. Biserica Greco-Catolică din Transilvania sub conducerea episcopului Ioan Bob (1782-1830)*, Ediția a II-a, Argonaut, 2007.

Goody, Jack, *Familia europeană. O încercare de antropologie istorică*, Traducere de Silvana Doboș, Polirom, 2003.

Grapini, Pamfilu, *Monografia comunei mari Rodna-Nouă din fostul district al Năsăudului (azi comitatul Bistrița-Năsăud), împreună cu note despre valea Rodnei*, Tiparul Tipografiei A. Baci, Bistrița, 1903.

Holom, Elena Crinela, *Individ, familie, comunitate. Comportament demografic, relații familiale interetnice și interconfesionale în satele din trecutul Albei (1850-1910)*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2009.

Manoliu, Sandu, *Obârșia și spița neamului Coșbuc, în Icoana unei școli dintr-un colț de țară românesc*, Năsăud, 1930.

Mălai, Marius, *Istoria renumitei familii Mălai din Transilvania, Leșu, Județul Bistrița-Năsăud. Repere genealogice (1689-2005)*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2007.

Miron, Greta-Monica, *Biserica Greco-catolică din Transilvania. Cler și enoriași (1697-1782)*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004.

Idem, *Biserica greco-catolică din Comitatul Cluj în secolul al XVIII-lea*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007.

Mureșianu, Mircea, *Districul grăniceresc năsăudean. Studiu de geografie istorică*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.

Muthi Leon, *Rebrișoara, mărturii pentru eternitate*, Vol. I-II, Editura Nereamia Napocae, Cluj-Napoca, 2004.

Idem, Nicolae Popa, *Biserica, o poartă deschisă spre cer. Monografia parohiilor ortodoxe din Rebrișoara*, Protopopiatul Năsăud, Editura Karuna, Bistrița, 2009.

Nechiti, Ioan, Gavril Scridon, *Popas la Feldru*, Feldru, 1991.

Onofreiu, Adrian, *Viața cotidiană în districtul Năsăud (1861-1876)*. Contribuții documentare, Argonaut, Cluj-Napoca, 2017.

Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș până în 1918*, Cluj-Napoca, 1992.

Păiuș, Liviu, *Monografia comunei Rodna Veche*, Prefață de prof. Dr. Mircea Mureșianu, prof. Univ. Dr. Aurel Cleja, Centrul Județean pentru Cultură Populară Bistrița-Năsăud, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2003.

Parhase, Mircea, Gavrilă Rus, *Zagra o monografie posibilă*, Editura Carpatice, Cluj-Napoca, 1997.

Macedon Pop, *Vicarii năsăudeni*, Ediție adnotată și adăugită de Nestor Șimon, editori Adrian Onofreiu, Lucian Vaida, studiu introductiv Ion Cârja, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2014.

Retegan, Simion, *Satele năsăudene la mijlocul secolului al XIX-lea. Mărturii documentare*, Accent, 2002.

Rus, Viorel, *Rezistența anticomunistă în județul Bistrița-Năsăud, aspecte, martori, mărturisiri și documente inedite, 1945-1989*, editura Ioan Cutova, Bistrița, 2005.

Idem, *Neamuri și familii rebrene*, Ediția a II-la revăzută și adăugită, Argonaut, 2013.

Sabău, Claudia Septimia, „*Și ne-au făcut din grănițeri, țărani...*”. *Mentalități colective în satele năsăudene foste grănicerești în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2015.

Segalen, Martine, *Sociologia familiei*, Traducere de Mihai Dos, Alexandra-Maria Cheșcu și Giuliano Sfichi, Polirom, 2011.

Valea, Lucian, *Pe urmele lui George Coșbuc*, editura Sport Turism, București, 1986.

Idem, *Opere*, volumul 5, *Viața lui George Coșbuc*, Ediție îngrijită și revizuită de Mircea Măluț, Limes, 2012.

Varvari, Ofilat, *Comuna Poiana Ilvei până la începutul mileniului trei. Pagini de monografie*, Editura Napoca-Star, Cluj, 2004.

Vlădica, Mircea, *Sângeorz Băi, veche vatră de credință și cultură românească*, Napoca Star, Cluj, 2003.

Idem, *Ilvenii în vârtoarea vremurilor. File de istorie, împliniri și năzuințe*, Napoca Star, Cluj, 2001.

Ureche, Ioan, *Monografia comunei Ilva-Mare și a familiei Ureche, ramura Andrei*, Editura Napoca Star, Cluj, 2001.

Ureche, Lazăr, *Fondurile școlare năsăudene*, Cluj- Napoca, 2001.

F. Lucrări speciale

- Andrei, Mirela, *Clerul parohial și personalul auxiliar greco-catolic din vicariatul Rodnei în deceniul absolutismului*, în *Arhiva Someșană*, seria a III-a, Cluj Napoca, 2002.
- Bancu, Leon, *Genealogia familiei preotului Petre Pop, preot în Feldru, în Popas la Feldru, Feldru*, 1911.
- Băieș, Ioan Radu, *Sponsaliile (logodna) în a doua jumătate a secolului al XIX-lea în Țara Năsăudului*, în *Arhiva Someșană*, XII, Năsăud, 2013.
- Bichigean, Vasile, *Un capitol din lupta românilor someșeni cu sașii din Bistrița*, în *Arhiva Someșană*, nr. 6, Năsăud, 1926.
- Bichigean, Vasile, *Un capitol din litigiul bistrițenilor cu someșenii*, în *Arhiva Someșană*, nr. 9, Năsăud, 1929.
- Buzilă, Ștefan, *Familia grănicerească Anton*, în *Arhiva Someșană*, nr. 11, Năsăud, 1929.
- Idem, *Protopopii și vicarii Năsăudului*, în *Arhiva Someșană*, nr. 17, Năsăud, 1940.
- Idem, *Autobiografia preotului Ioan Chita din Mintiu și genealogia familiei sale*, în *Arhiva Someșană*, nr. 26, Năsăud, 1939.
- Boca, Pompei, *Vechimea documentară a localităților din județul Bistrița-Năsăud, secolele XV-XX*, în *File de Istorie*, vol. 1, Bistrița, 1971.
- Bolovan, Sorina Paul, Ioan Bolovan, *Familie și comportament matrimonial în Transilvania între 1850-1914 (între tradiție și modernizare)*, în *Om și societate. Studii de istoria populației României (sec. XVII-XXI)*, coordonatori Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, Corneliu Pădurean, Presa Universitară Clujeană, 2007.
- Câmpeanu, Remus, *Considerații istoriografice privind clerul năsăudean în sec. al XVIII-lea*, în *Revista Bistriței*, nr. VII, Cluj-Napoca, 1993.
- Cârja, Cecilia, Ion Cârja, *Biserica Română Unită și dezbaterile asupra legislației matrimoniale în Austro-Ungaria (a doua jumătate a sec. al XIX-lea)*, în *Om și societate. Studii de istoria populației României (sec. XVII-XXI)*, coordonatori Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, Corneliu Pădurean, Presa Universitară Clujeană, 2007.
- Coșbuc, Anton, *Contribuții la istoricul bisericii din Leșu*, în *Arhiva Someșană*, nr. 17, Năsăud, 1933.

Crăciun Bogdan, *Sistemul familial cu doi copii în comunitatea evanghelică din Transilvania-studiu de caz*, în *Om și societate. Studii de istoria populației României (sec. XVII-XXI)*, coordonatori Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, Corneliu Pădurean, Presa Universitară Clujeană, 2007.

Drăganu, Nicolae, *Date privitoare la istoria comunei Zagra*, în *Arhiva Someșană*, nr. 9, Năsăud, 1928.

Marțian, Iulian, *Contribuții la istoricul Rodnei*, în *Arhiva Someșană*, nr. 1, Năsăud, 1924.

Idem, *Țara Năsăudului*, în *Arhiva Someșană*, nr. 10, Năsăud, 1929.

Moisil, Iuliu, *Vicarul Ioan Marian*, în *Arhiva Someșană*, nr. 19, Năsăud, 1936.

Idem, *Vicarul și prepozitul Macedon Pop*, în *Arhiva Someșană*, nr. 19, Năsăud, 1936.

Idem, *Vicarul Grigore Moisil*, în *Arhiva Someșană*, nr. 19, Năsăud, 1936.

Idem, *Figuri grănicerești năsăudene*, în *Arhiva Someșană*, nr. 19, Năsăud, 1936.

Idem, *Preotul Ioan Macavei*, în *Arhiva Someșană*, nr. 22, Năsăud, 1937.

Mureșianu, Aurel, *În chestia familiei Mureșenilor*, în *Arhiva Someșană*, nr. 19, Năsăud, 1936.

Mureșan, Sabin, *Originea familiei Mureșenilor*, în *Arhiva Someșană*, nr. 4, Năsăud, 1927.

Naghiu, Iosif, Nicolae Drăgan, *Istoric al Țării Năsăudului*, în *Arhiva Someșană*, nr. 28, Năsăud, 1940.

Nicoară, Toader, *Timpul bisericii în mentalitatea țărănească din Transilvania în prima jumătate a secolului XVIII*, în *Revista Bistriței*, IX, Editura Glasul Bucovinei, Iași, 1995.

Precup, Emil, *Un vrednic preot grănicer*, în *Arhiva Someșană*, nr. 21, Năsăud, 1937.

Scurtu, Elisabeta, *Mortalitatea infantilă din Sângeorz în secolul al XIX-lea*, în *Revista Bistriței*, 2015.

Eadem, *Preotul Emanuel Calina din Sângeorz*, în *Pisanii sângeorzene*, an VI, nr. 9, 2017.

Șotropa, Virgil, *Districtul Năsăudului*, în *Arhiva Someșană*, nr. 1, Năsăud, 1924.

Idem, *Regimentul grăniceresc năsăudean*, în *Arhiva Someșană*, nr. 2, Năsăud, 1925.

Idem, *Lupta românilor bistrițeni pentru biserică*, în *Arhiva Someșană*, nr. 3, Năsăud, 1926.

Idem, *Împăratul Iosif II în Districtul Năsăudului*, în *Arhiva Someșană*, nr. 4, Năsăud, 1927.

Idem, *Obârșia familiei Coșbuc*, în *Arhiva Someșană*, nr. 5, Năsăud, 1926.

Idem, *Din zilele de sbucium ale anilor 1848-1849*, în *Arhiva Someșană*, nr. 6, Năsăud, 1926.

Idem, *Istoricul Districtului Năsăudean*, în *Arhiva Someșană*, nr. 9, Năsăud, 1928.

Idem, *Militarizare văiei Bârgăului*, în *Arhiva Someșană*, nr. 10, Năsăud, 1929.

- Idem, *Contribuții la istoria școalelor năsăudene*, în *Arhiva Someșană*, nr. 11, Năsăud, 1929.
- Idem, *Un proces multiseclar*, în *Arhiva Someșană*, nr. 13, Năsăud, 1930.
- Idem, *Soarta românilor din satele săsești*, în *Arhiva Someșană*, nr. 18, Năsăud, 1936.
- Idem, *Năsăudul de altădată*, în *Arhiva Someșană*, nr. 19, Năsăud, 1936.
- Idem, *Vizite, ospătări și omagieri pe vremuri*, în *Arhiva Someșană*, nr. 20, Năsăud, 1936.
- Idem, *Contribuții la istoria bisericească*, în *Arhiva Someșană*, nr. 21, Năsăud, 1937.
- Idem, *Revolta Districtului năsăudean, 1755-1762*, în *Arhiva Someșană*, nr. 22, Năsăud, 1937.
- Idem, *Revolta Districtului năsăudean, 1755-1762*, în *Arhiva Someșană*, nr. 23, Năsăud, 1938.
- Idem, *Înființarea graniței militare năsăudene 1762*, în *Arhiva Someșană*, nr. 24, Năsăud, 1938.
- Idem, *Înființarea graniței militare năsăudene 1762*, în *Arhiva Someșană*, nr. 25, Năsăud, 1939.
- Idem, *Două tablouri istorico-statistice din anii 1714 și 1733 privitoare la preoții români din Valea Someșului*, în *Arhiva Someșană*, nr. 28, Năsăud, 1940.
- Idem, *Tătarii în Valea Rodnei*, a în *Arhiva Someșană*, nr.28, Năsăud, 1940.
- Idem, *Românii la gimnaziul latino-catolic din Bistrița (1729-1779)*, în *Arhiva Someșană*, nr. 28, 1940.
- Idem, *Mănăstiri și călugări în valea Rodnei*, în *Arhiva Someșană*, nr. 27, Năsăud, 1940.
- Văran, Dana, *Instituția protopopiatului Ortodox al Bistriței reflectată în documentele create*, în *Revista Ilustrată*, nr. 5-6, 2006.
- Vlașin, Cornelia, *Bursele de studiu acordate de Fondurile năsăudene între anii 1861- 1948*, în *Revista Bistriței*, XXIX, Bistrița, 2015.